

IXTISOSLASHTIRILGAN YORDAMCHI MAKTAB O'QISH DARSLARIDA KO'RGAZMALI VOSITALARDAN FOYDALANISH

*Xamrayeva Iroda Sayfullaevna,
Nizomiy nomidagi Toshken davlat pedagogika universiteti dotsent v/b, PhD*

Annotatsiya. Maqolada ixtisoslashtirilgan yordamchi maktab boshlang'ich sinf o'qish darslarida ko'rgazmali vositalardan foydalanish, uning ahamiyati va aqli zaif o'quvchilar bilish jarayonlarining turg'un pasayganligini e'tiborga olgan holda o'qish darslarida ko'rgazmali vositalardan foydalanilsa, ta'lim samaradorligi oshishi haqida yoritilgan. masalasi yoritilgan.

Tayanch so'zlar: ta'lim jarayoni, o'qish darslari, ko'rgazmali vosita, ko'rgazmali qo'llanma, ko'rgazmalilik, rasm, tasvir.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НАГЛЯДНЫХ ПОСОБИЙ НА УРОКАХ ЧТЕНИЯ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННОЙ ВСПОМОГАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ

*Хамраева Ирода Сайфуллаевна,
доцент Тошкенского государственного педагогического университета им. Низоми, канди-
дат педагогических наук*

Аннотация. В статье рассмотрено использование наглядных пособий на уроках чтения специализированной вспомогательной школы, их значение и повышение эффективности обучения при использовании наглядных пособий на уроках чтения с учетом неуклонного снижения познавательных процессов учащихся с психическими расстройствами. задержка. проблема закрыта.

Ключевые слова: учебный процесс, уроки чтения, наглядное пособие, наглядное пособие, наглядность, картина, образ.

THE USE OF VISUAL AIDS IN THE READING LESSONS OF A SPECIALIZED AUXILIARY SCHOOL

*Xamrayeva Iroda Sayfullayevna,
Toshken State Pedagogical University named after Nizomi, Associate Professor, Ph.D.*

Abstract. The article considers the use of visual aids in the reading lessons of a specialized auxiliary school, their importance and increasing the effectiveness of teaching when using visual aids in the reading lessons, taking into account the steady decline in the cognitive processes of students with mental disorders. delay. the issue is closed.

Key words: educational process, reading lessons, visual aid, visual aid, visibility, picture, image.

Kirish. Ta'lim sifatini yaxshilash va malakali kadrlar tayyorlashda ko'rgazmalilik muhim o'rin tutadi. O'qitish jarayonida ko'rgazmalilik usulidan foydalanishning muhimligi o'rganilayotgan narsa va hodisalarni hissiy idrok etish, ularni kuzatib mushohada qilishga ta'lim oluvchini undash, mantiqiy va nazariy elementlarning birligiga ishonch hosil qilish va nihoyat, nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llay olishga o'rgata bilishi bilan izohlanadi.

Darsga qo'yiladigan muhim talablardan biri shuki, barcha didaktik vazifalar (texnologik xaritalar, jadvallar, rasm, ranglar, matnlar ko'rgazmali qurollar) darsning o'zida hal etilishi, uyga beriladigan vazifalar o'quvchilarning darsda olgan bilimlarining mantiqiy davomi bo'lishiga erishish lozim.

Abu Rayhon Beruniyning ilmiy bilimlarni egallash yo'llari, usullari haqidagi fikrlari ham hozirgi innovatsion davr uchun ham dolzarbdir. O'quvchilarga bilim berishda u:

- o'quvchini zeriktirmaslik;
- bilim berishda bir xil narsani yoki bir xil fanni o'rgatavermaslik;
- ta'limning uzviyligi va izchilliligi;
- yangi mavzularni qiziqarli, asosan, ko'rgazmali bayon etish va hokazoga e'tibor berish kerakligini uqtiradi.

Ma'lumki, tabiatda hayot bahordan boshlangani kabi ta'lim olish jarayoni uchun eng qulay davr bolalikdir. Shundan unumli foydalanishimiz, kunning birinchi qismida darslarni innovatsion g'oyalar asosida tashkil qilishimiz lozim. Ertalabki soatlar darslarni bajarish uchun juda qulay hisoblanadi. O'quvchilarga ularning yosh davrlarini inobatga olgan holda ko'rgazmalilik asosida bilimlarning berilishi ushbu bilimlarning ular uchun tushunarli bo'lishini ta'minlaydi. Demak, ko'rgazmali vositalar aqliy faoliyat va hissiy tasvirni shakllantirish, jonlantirish vositasidir.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili.

XVII asrda birinchilardan bo'lib, Yan Amos Komenskiy pedagogika nazariyasida ko'rgazmalilik tamoyilini asoslab berdi. Buyuk chexiyalik pedagog xalq pedagogikasi yutuqlaridan foydalanib, o'quvchilarda kitobdagi materialni o'zlashtirishni osonlashtiradigan vositani topdi. Xususan, uning o'quv qo'llanmalaridan biri «Мир чувственно - воспринимаемых вещей в картинках» - "Moddiy dunyoni tasvirlar yordamida anglash" deb nomlanib, o'quvchilarga dunyoni bilish va anglashda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi.

Birinchidan, rasm, tasvir – bu ixtisoslashtirilgan yordamchi maktab o'quvchiga darslikda berilgan materialni ob'ektlar, voqea-hodisalar, hodisalarni hissiy bilish imkonini beradigan vositalardir. Tushuntirishda ko'rgazmalilik deydi Ya.A.Komenskiy o'quvchining o'quv materialini ongli o'zlashtirishida hal qiluvchi omil bo'ladi.

Ikkinchidan, ko'rgazmalilik – bu hissiy bilimlar manbai bo'lib, keyingi o'zlashtiriladigan ma'lumotlarga asos bo'ladi. Shuning uchun o'qish darslarida qanchalik ko'rgazmali vositalardan ko'proq foydalanilsa, shunchalik egallanayotgan bilimlarning samaradorligi oshadi hamda ko'rgazmali tafakkur qobiliyati yaxshi rivojlanadi. K.D. Ushinskiy ko'rgazmali ta'limni chuqur psixologik tahlil qilib, uni ilmiy asoslab berdi.

Uchinchidan, ko'rgazmali metodlar ko'rgazmali tafakkurni faollashtirgan holda atrof-olamni hissiy bilish va rivojlantirish kuchiga ega. Asosiysi ko'rgazmali metodning o'zi emas, balki aynan ta'lim jarayonida undan atrof-olamni hissiy bilishda unumli foydalanishdir.

K.D. Ushinskiy ko'rgazmali o'qitish metodologiyasini sezilarli darajada boyitdi, u ko'rgazmali vositalar bilan ishlashning bir qator usullari va texnikasini ishlab chiqdi[5].

Amaliyotda olib borilgan ishlar shuni ko'rsatadiki, ta'limning samarador bo'lishi insonning barcha hissiy a'zolarining bir vaqtda ishga tushishiga bog'liq. Ta'lim jarayonida o'quv materialini turli xil ko'rgazmali vositalar orqali berilsa, bilimlar mustahkam egallanadi. Bunday ob'ektiv qonuniyatlarga asoslanganlikni ancha asrlar, yillar oldin sharqning qomusiy allomalaridan Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, pedagogika fanining rivojlanishiga o'z hissasini qo'shgan olimlardan Ya.A. Komenskiy, I.G. Pestalossi, K.D. Ushinskiy, V.V. Polovsov, B.Ye. Raykov, L.V. Zankov, S.G. Shapovalenkolar ko'rgazmalilikni ilmiy asoslab berganlari hamda uni didaktik tamoyillardan biri sifatida amalga oshirishni yo'lga qo'yganlari tahsinga sazovordir.

Tadqiqot metodologiyasi

Ko'rgazmalilik – bu o'qish darsi jarayonida matnni o'zlashtirishning barcha bosqichlarida zaruriy va mantiqiy vositadir. Ko'rgazmalilik o'quv vositasi sifatida o'quvchilar tasavvurida statik (harakatsizlik holati) va dinamik (harakatli holat) tasvirlarni hosil qila olishini ta'minlaydi. U predmetli yoki grafikli bo'lishi mumkin. "Ko'rgazmali vosita" tushunchasi "Ko'rgazmali metod" tushunchasiga judayam yaqindir, biroq, "Ko'rgazmali vosita" tushunchasi qamrovi keng va mazmunga boy. Masalan, doskadagi rasmlar, kartochkalar, televizion video-roliklar, darslikdagi rasmlar ko'rgazmali vositalarga tegishli. Ko'rgazmali vositalar – bu o'qituvchi o'qish darsida foydalanadigan o'ziga xos ob'ektlardir. Ular bo'g'inli, so'zli jadvallar, diagrammali jadvallar, tarqatma materiallar, didaktik kartalar ko'rinishida bo'lishi mumkin.

Zamonaviy davrning innovatsion o'qituvchisi ko'rgazmali vositalarning katta tanloviga ega bo'lishi lozim. Zero, bunday tanlovni hayotning o'zi taqozo qilmoqda. Bundan tashqari,

- ko'rgazmali vositalarning o'zi ham innovatsiya darajasida yaxshilanmoqda;
- o'qituvchi tomonidan qo'yilgan vazifalarni amalga oshirish uchun yanada qulay va samarali bo'lmoqda;
- o'qituvchi-defektologlar nafaqat ko'rgazmali vositalardan foydalanadilar, balki ko'rgazmali vositalar o'quvchilar tomonidan bilimlar egallanishini osonlashtirishga hissa qo'shayotganligi namoyon bo'lmoqda.

Ko'rgazmali vositalar bilimlarni yaxshiroq o'zlashtirishga hissa qo'shishi bilan birga, ba'zan ma'lumotni tushunishga xalaqit berishi ham mumkin, bunda o'quv jarayonida keragidan ortiq ko'rgazmalardan foydalanilsa, shunday oqibatlariga olib keladi. Ko'rgazmali vositalardan foydalanishning muvaffaqiyati o'quvchining butun aqliy faoliyatini to'g'ri tashkil etishga bo'liq. Ta'limdagi ko'rgazmali vositalar o'quv materiallarini o'zlashtirish xususiyatiga ta'sir etuvchi omillardan biriga aylanadi.

Ko'rgazmali vositalar har qanday ma'lumotni, konsepsiyani to'liq shakllanishini ta'minlaydi va shu bilan birga bilimlarni yanada mustahkamroq o'zlashtirishga, ilmiy bilimlarning hayot bilan o'zaro bog'liqligini tushunishga yordam beradi. Ta'lim jarayonida ko'rgazmali vositalardan foydalanish har doim o'qituvchining so'zi bilan birlashtiriladi.

Ko'rgazmali qo'llanmalar bilimga bo'lgan qiziqishni oshiradi, ularni o'zlashtirish jarayonini

osonlashtiradi, bolaning e'tiborini qo'llab-quvvatlaydi va o'quvchilarga yetkazilayotgan bilimlarga hissiy va baho munosabatini rivojlantirishga yordam beradi.

Ko'rgazmali vositalardan foydalanish, ko'rgazmali qurollar va o'qituvchining so'zlari kombinatsiyasi bo'yicha didaktik tadqiqotlar professor L.V.Zankov rahbarligi ostida va maktab uskunalarini ishlab chiqarish ilmiy tadqiqot instituti pedagoglari S.G. Shapovalenko, V.G. Boltyanskogo va L.P. Pressmanlar ko'rgazmali vositalardan foydalanishning umumiy qoidalarini tavsiya qilganlar[1].

Tadqiqot metodologiyasi.

Ixtisoslashtirilgan yordamchi maktab boshlang'ich sinf o'qish darslarida ko'rgazmali vositalardan foydalanishda quyidagi qoidalarga amal qilish lozim:

1. Ko'rgazmali vositalar dars mavzusining maqsad va vazifalari (ta'limiy, tarbiyaviy, korreksion-rivojlantiruvchi) bilan uyg'un bo'lishi;
2. Ko'rgazmali vositalar o'quvchilar yoshi va rivojlanish darajasiga mos kelishi;
3. Namoyish etilayotgan ob'ektlarning barcha o'quvchilarga yaxshi ko'rinib turishi;
4. Namoyishda boshlang'ich bosqich va asosiy jarayon (holat)larning ajralib turishi;
5. Tajribalar namoyishi maket, jihoz, qurollar yoki tajriba sxemasini chizib ko'rsatish asosida tashkil etilishi;

6. Namoyish va illustrasiya o'quv materialining mazmuni bilan uyg'un bo'la olishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, dars uchun ko'rgazmalilikning u yoki bu turini tanlashdan oldin uning didaktik imkoniyatlariga qarab, uni qo'llash joyini hisobga olish kerak. Avvalo, ma'lum bir darsning maqsad va vazifalarini nazarda tutish va darsda o'rganilgan hodisaning eng muhim tomonlarini aniq ifoda etadigan va o'quvchiga ushbu darsda shakllangan bilimlarning asosini tashkil etuvchi muhim belgilarni ajratib olish va guruhlash imkonini beradigan ko'rgazmali vositalarni tanlash zarur.

Ko'rgazmali vositalar to'g'ridan-to'g'ri kuzatib bo'lmaydigan faktlar, hodisalar o'rtasidagi aloqani yaratishda yordamchi vazifani bajarishi mumkin va o'qituvchining so'zlarini diqqat bilan tinglashga, o'quv materialini tushunishga, izohlashga yo'naltiradi. Ko'rgazmali vositalar o'quvchilarning mustaqil ishlashi uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Bunday holda, o'qituvchi faqat vazifani belgilaydi va o'quvchilar faoliyatini boshqaradi.

Ixtisoslashtirilgan yordamchi maktab boshlang'ich sinf o'qish darslarida ko'rgazmali vositalar ketma-ket ta'lim jarayonining barcha bosqichlarida aqli zaif o'quvchilarning o'ziga xos xususiyatlarini e'tiborga olgan holda samarali foydalanilsa:

- aqli zaif o'quvchilarning bilish jarayonlari va nutqini korreksiyalashga;
- yangi materialni rang-barang tasvirlardan foydalanib, maqbul tushuntirishga;
- bilimlarni mustahkamlashga;
- ko'nikma va malakalarni shakllantirishga;
- uy vazifasini va o'quv materialini tekshirishga imkon yaratadi.

Ixtisoslashtirilgan yordamchi maktab boshlang'ich sinf o'qish darslarida ko'rgazmali vositalardan nafaqat o'qish darslari jarayonida, balki o'qishga o'rgatishning boshqa shakllarida ham qo'llaniladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Индивидуальные варианты развития младших школьников [Текст] / под ред. Л. В. Занкова, и М. В. Зверевой. – М.: Педагогика, 1973. – 176 с.
2. Епифанцева, Т. Б. Настольная книга педагога-дефектолога [Текст] / под ред. Епифанцева Т. Б. 2-е изд. – Ростов н/Д: Феникс, 2007. – 486 с.
3. Лалаева, Р. И. Устранение нарушений чтения у учащихся вспомогательной школы [Текст] / Р. И. Лалаева. – М.: Просвещение, 1978. – 208 с.
4. Лалаева, Р.И. Логопедическая работа в коррекционных классах [Текст] / Р. И. Лалаева. – М.: Владос, 2004. – 129 с.
5. Процко, Т. А. Особенности развития познавательной стороны психики у младших школьников с легкой степенью интеллектуальной недостаточности (умственной отсталости) [Текст]: учеб. пособие / Т.А. Процко. – Минск.: БГПУ, 2006. – 54 с.